

Nr 25

Utlåtande i anledning av motioner angående ungdomsvården.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 240 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* samt II: 318 av herrar *Ohlin* och *Hedlund* hemställas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om

1. utredning om ungdomsvårdsskolornas och familjevårdens ställning med beaktande av vad som angivits i motionerna,

2. att försöksverksamhet kommer till stånd med utplacering i elevernas egna hem beträffande sådan placering för vård utom skola som nämns i 66 § barnavårdslagen,

3. förslag — i avvaktan på slutliga förslag från utredningen om barnavårdslagen — om en provisorisk reform beträffande offentligt biträde i barnavårdsärenden, innebärande att möjligheter skapas att förordna biträde som arvoderas med offentliga medel,

4. förslag om regler för ersättning till kommunerna för familjevård som föregår ungdomsvårdsskoleplaceringar, samt

5. förslag om inrättande av ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet fr. o. m. den 1 juli 1968.

I motionerna anföras, att anstaltsvården på ungdomssidan är eftersatt och att de målsättningar man uppställt för ungdomsvården förfelas, därför att personal och materiella resurser saknas för att genomdriva dem. Motionärerna erinrar om synpunkter som framförts i motion till 1966 års riksdag i fråga om vårdprinciper, personalbehov, bevakning och miljö vid ungdomsvårdsskolorna.

Här ännu mer än inom kriminalvården gäller det, anför motionärerna, att man skapar livslånga vårdfall, därför att man av sparsamhet underlåter att sätta in alla resurser som skulle göra en reell rehabilitering möjlig.

I frågan om *ungdomsvårdsskolornas lokala anknytning* framhåller motionärerna att situationen förändrats sedan dessa skolor successivt flyttades över till staten i slutet av trettioalet. Motiven för denna överflyttning var dels ungdomsvårdsskolornas bristfälliga utrustning, dels behovet av en ökad differentiering av skolornas elever. I dag har behandlingsmetoderna förändrats. En långtgående differentiering anses inte längre så väsentlig, och anknytningen till hemmiljön framstår som ett viktigt moment i behandlingen.

Motionärerna anför att kritik från experter på ungdomsvård har riktats framför allt mot ungdomsvårdens splittring. Den behandling som påbörjats av psykiater, barnpsykologer och barnavårdsnämndens personal på hemorten avbryts vid överflyttningen till ungdomsvårdsskola, ofta mycket långt från hemorten. Efter ett eller ett par år på skolan flyttas eleven åter tillbaka till de myndigheter som först tog ansvaret för honom. I den mån ungdomsvårdsskolorna inte ligger i samma län som föräldrahemmet uppstår inte bara svårigheter för kontakten mellan skolan och den barnavårdsnämnd som först handlagt fallet. Den viktiga kontakten med föräldrahemmet omöjliggörs oftast också.

Det bör enligt motionärerna övervägas om man i högre utsträckning kan ge ungdomsvårdsskolorna lokal anknytning, antingen genom att föra över förvaltningen till länsplanet eller möjligen genom att ge landstingen uppgiften att vara huvudmän för skolorna. I och med att landstingen övertagit mentalvården och organisationen för den psykiska barn- och ungdomsvården förefaller det lämpligt att diskutera om inte ungdomsvårdsskolorna också skulle föras dit.

Motionärerna förordar att en utredning tillsätts för att undersöka hur man skall stärka ungdomsvårdsskolornas lokala anknytning. I detta sammanhang bör man också beakta gränsdragningen mot kriminalvården.

Motionärerna erinrar vidare om att det i de motioner som vid 1966 års riksdag krävde en översyn av barnavårdslagen bl. a. påpekades att många *barnavårdsnämnder* hade svårigheter att erhålla *juridisk expertis* i enlighet med kraven i 10 § barnavårdslagen. Undersökningar i anledning av motionerna har visat att juristmedverkan i många fall tycks förekomma ganska sparsamt. Detta problem bör enligt motionärerna behandlas av den aviserade utredningen.

En annan form av juristmedverkan anges i barnavårdslagens 20 § där det stadgas att »den ärendet rör» har rätt att anlita biträde när han hörs av barnavårdsnämnden eller företrädare för denna. Här läggs kostnaderna för juristens medverkan på den enskilde, vilket innebär att biträde sällan anlitas. Motionärerna finner det mycket otillfredsställande att frihetsberövanden skall kunna ske utan att den som berövas sin frihet har fått tillfälle att föra sin talan under former som garanterar en elementär rättstrygghet, och särskilt när barnavårdsnämnderna dessutom saknar tillgång till juridisk expertis inom nämnden. Det vore därför lämpligt att man provisoriskt kunde införa ett system med förordnande av offentligt biträde som arvoderas med offentliga medel. Motionärerna föreslår att en utredning tillsätts med uppdrag att snarast framlägga förslag härom. Utredningen om barnavårdslagen bör därutöver beakta detta problem på längre sikt.

I motionerna framläggs vidare *förslag om vissa förändringar när det gäller familjevården*. Härvid erinras om till 1966 års riksdag framlagda motioner, där en skyndsamt utredning om familjevård krävdes och vari

uttalades dels att man borde utreda möjligheterna att utöka familjevården genom generösare ersättning till fosterföräldrarna och dels att den kommunala förebyggande familjevården borde utredas så att ett förslag om statligt stöd till denna verksamhet skulle kunna föreläggas årets riksdag.

Motionärerna anför att tillgången på goda fosterhem står i samband med den ersättning som utbetalas till fosterföräldrarna. Vård i fosterhem före intagande på ungdomsvårdsskola betalas av kommunen, medan vård på ungdomsvårdsskola samt den familjevård som följer på skolvistelsen betalas av staten. Motionärerna uttalar att många kommuner gör beaktansvärda insatser men att ersättningen inom många kommuner dock är alltför låg.

Motionärerna framhåller att det av humanitära skäl måste vara riktigare att vid tecken på missanpassning placera den unge i fosterhem och hindra fortsatt kriminalitet än att låta hans utveckling fortsätta tills han måste tas in på ungdomsvårdsskola. Också från ekonomisk synpunkt förefaller detta vara lämpligast också om ersättningen till fosterföräldrarna blir mycket generöst tilltagen.

På längre sikt bör man beakta fosterhemmens samband med den psykiska barna- och ungdomsvården och med ungdomsvårdsskolorna. Familjevården bör därför tas upp till behandling av den ovan föreslagna utredningen om ungdomsvårdsskolornas organisation. Trots att man nu infört det kommunala skatteutjämningsbidraget borde man enligt motionärernas mening dessutom kunna tänka sig specialdestinerade provisoriska bidrag till kommuner för ändamål som är särskilt väsentliga. Motionärerna förordar att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära att förslag snarast framlägges om förbättrade resurser för familjevården.

Motionärerna berör vidare frågan om ungdomsvårdsskoleelevernas möjligheter att placeras i det egna hemmet för vård utom skola och uttalar att det enligt vad erfarenheten har visat finns fall där en placering i det egna hemmet är både önskvärd och lämplig men där kontinuiteten i elevens fostran bör bevaras genom att tillsynen åvilar skolan även i fortsättningen. Emellertid kan ungdomsvårdsskoleelever inte placeras i det egna hemmet utan att skrivas ut från skolan, vilket innebär att skolans stöd till eleven upphör. Anstaltsvården och den öppna vården är två led i samma behandling. Lagen bör därför vara så utformad, att den tillåter största möjliga flexibilitet och hänsyn till varje elevs särskilda behov. Motionärerna förordar omedelbar försöksverksamhet.

I motionerna anföres vidare att det finns stort behov av utbildning för fosterföräldrar som tar emot missanpassad ungdom och att förutsättningar borde föreligga för att igångsätta utbildningskurser.

Motionärerna behandlar slutligen frågan om *behandlingsforskning* och anför att — trots det stora behovet — några åtgärder ej har vidtagits för att förverkliga det i betänkandet »Behandlingsforskning vid ungdomsvårds-

skolorna» (SOU 1964: 24) framförda förslaget om ett särskilt forskningsorgan, knutet till det kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet. Motionärerna yrkar att en avdelning för behandlingsforskning fr. o. m. den 1 juli 1968 inrättas vid universitetet.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 318.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från socialstyrelsen och från kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen framlägger i frågan om *utredning om ungdomsvårdsskolornas lokala anknytning* först vissa synpunkter på *vård i geografisk närhet av hemmiljön* och anför därvid bl. a. följande:

Inom hela den sociala barna- och ungdomsvården eftersträvar man att ge vård i så nära anslutning till hemmiljön som möjligt. Ungdomsvårdsskolornas elever har också praktiskt taget undantagslöst före intagningen varit föremål för sådan vård i olika former, i första hand genom förebyggande åtgärder och i andra hand genom mindre ingripande placeringar i eller i närheten av hemorten. Av de omkring 300 ungdomar, som under hösten 1966 intogs i ungdomsvårdsskola, hade t. ex. inte mindre än omkring 50 % genom respektive barnavårdsnämnds försorg varit placerade i fosterhem, omkring 60 % i barnhem, ungdomshem eller inackorderingshem och omkring 25 % vårdats på barn- eller vuxenpsykiatrisk klinik eller mentalsjukhus. Intagningen i ungdomsvårdsskola innebär emellertid för flertalet ungdomar en placering på avsevärt avstånd från hemmet. Kontakten med föräldrarna inskränker sig under vårdtiden inom skola till enstaka permissionsresor och i vissa fall till föräldrabesök på skolorna.

För elever med föräldrar, som ur rehabiliteringssynpunkt kan innebära något positivt, är detta självfallet otillfredsställande. Större delen av ungdomsvårdsskolornas elever kommer emellertid dessvärre från hemmiljöer, som erbjuder föga eller ingen hjälp för eleverna i deras utveckling mot en bättre samhällsanpassning. Det rör sig här ofta om föräldrahem av sådant slag, att de inte heller genom ett aktivt familjestödjande arbete kan sättas i stånd att ge ungdomarna erforderligt bistånd. De undersökningar, som gjorts av elevernas bakgrund, har entydigt givit en sådan bild av förhållandena.

Ungdomsvårdsskoleeleverna har också haft en betydligt instabilare uppväxtmiljö än annan ungdom. Placeringar i fosterhem, på barnhem etc. har varit mycket vanliga. 62 % av pojkarna och 77 % av flickorna har bytt fostrare (fostrarkonstellation, uppväxtmiljö) minst 2 gånger och 35 resp. 44 % minst 4 gånger. Mindre än hälften av eleverna har växt upp i miljöer, som varit helt fria från alkoholmissbruk, kriminalitet eller sexuell lösaktighet.

Trots den oftast ogynnsamma familjesituationen önskar ungdomsvårdsskoleeleverna emellertid inte sällan återvända till sina hemmiljöer. Möjligen har de bl. a. genom de komplicerade emotionella relationerna där svårare än andra ungdomar att åstadkomma den frigörelse från hemmiljön, som normalt förekommer bland ungdomar i motsvarande åldrar. Det kan

vara en angelägen uppgift för skolan att hjälpa dem till denna frigörelse. Det kan då vara en fördel om man kan ge eleven tillfälle att under behandlingen konfronteras med realiteterna i hemmiljön, något som skulle tala för vård i närheten av hemmen även för elever med miserabla hemförhållanden.

Vård i geografisk närhet av hemmiljön kan således vara önskvärd för att man för vissa elever skall kunna tillvarata föräldrarnas möjligheter till rehabiliterande insatser och för andra elever ge bättre möjligheter för bearbetning av konfliktskapande problem i de ungas relationer till de sina. En sådan verksamhet fordrar emellertid för att vara praktiskt genomförbar mycket korta avstånd mellan vårdmiljö och hemmiljö. Den fordrar kvalificerade och mycket tidskrävande behandlingsinsatser och därmed också mycket goda personella resurser hos institutionerna.

Argument kan emellertid anföras även för stora avstånd mellan vårdmiljö och hemmiljö. I vissa fall erfordras avstånd för att elever skall få vara i fred för nedbrytande inflytelser från föräldrar, andra anförvanter, kamratgäng etc. Alltför många störande moment av detta slag kan allvarligt äventyra också mycket positiva behandlingsinsatser och vårdresultat.

Styrelsen framhåller att en ökad kontinuitet i vården självfallet är önskvärd och att det är olyckligt, att etablerade relationer mellan befattningshavare och klient måste avbrytas vid ett byte av vårdform. Frågan är emellertid i vilken utsträckning behandlingen kan fortsättas av hemortens behandlingsteam i en landstingsadministrerad ungdomsvårdsskolevård. I allmänhet torde man finna, att man — åtminstone på orter av någorlunda storlek — även i kommunalt administrerad vård haft svårt att finna en form för att inordna såväl helt öppen som institutionell vård under samma behandlingsteam.

I *differentieringsfrågorna* anför styrelsen bl. a., att ett väsentligt och kvarstående skäl för ett särskiljande av olika elevgrupper på olika institutioner är risken för smitta från äldre, avancerat kriminella och asociala, från gravt alkoholskadade och — under senare år — kanske framför allt från ungdomar, som är läkemedelsmissbrukare. En negativ kamratpåverkan förekommer i alla anstaltsgrupper. Bli denna kamratpåverkan alltför massiv kan den effektivt omintetgöra allt positivt behandlingsarbete.

Om särskilda skolor för skolpliktiga och icke skolpliktiga elever och för flickor och pojkar måste finnas och om varje skola därför måste få ett upplagningsområde, som omfattar flera län eller landsting, faller motionärernas argument vad gäller möjligheterna att åstadkomma bättre kontinuitet i vården och också en stor del av synpunkterna på vård i nära anslutning till föräldrahemmet.

Styrelsen framhåller i detta sammanhang att vårdformen har mycket begränsat omfång. Organisationen omfattar 24 skolor med sammanlagt omkring 1 000 vårdplatser. Skolhemssektorn för skolpliktiga barn och ungdomar omfattar sju skolor, fyra för pojkar och tre för flickor. Nedlägg-

ning av en flickskola och en pojkskola diskuteras för närvarande. Det kan f. ö. antas, att behovet av vård vid ungdomsvårdsskola på längre sikt kommer att minska i takt med den fortsatta utbyggnaden av den förebyggande vården och av kvaliteten på övriga placeringsalternativ i alla dess former.

Styrelsen uttalar emellertid, att differentieringsfrågorna är av mycket svårbedömt slag. De har under senare tid otvivelaktigt ändrat karaktär i och med tillkomsten av de mindre vårdenheterna, de ökade strävandena mot individualiserad behandling, den mycket påtagliga klientförändringen med allt större inslag av alkohol-läkemedelsmissbrukare och alltmera gravt psykiskt störda ungdomar etc. En förutsättningslös prövning på vetenskaplig bas, kompletterad med försöksverksamhet vid någon eller några skolor, vore av mycket stort värde för bedömningen av den framtida utformningen av hithörande frågor.

Vidare framhåller socialstyrelsen att ungdomsvårdsskolorna numera handhar vårduppgifter som tidigare ålåg kriminalvården. Genom sina mottagningsavdelningar erbjuder skolorna ett alternativ till häktning. En stor del av ungdomarna intas i skolorna på grund av akut kriminalisering. Så intogs t. ex. under hösten 1966 omkring hälften av pojkarna och en fjärdedel av flickorna direkt från omhändertagande hos polis/åklagarmyndighet. Skolorna har således utöver sina vårduppgifter inom den sociala barna- och ungdomsvården också betydande uppgifter av rent kriminalpolitisk natur. Det måste ifrågasättas om dessa uppgifter är förenliga med landstingens övriga verksamhet och åtaganden.

Styrelsen uttalar förhoppningen att en forskningsverksamhet kring skolornas behandlingsproblem skyndsamt skall igångsättas. Sådan forskning synes i viss mån vara beroende av att i vårdområdet ingående enheter drives efter ensartade bestämmelser och villkor samt under gemensam ledning. Det kan antagas, att de olika landstingens förutsättningar att utforma och driva denna komplicerade vårdform varierar och att den nuvarande enhetligheten inom vårdformen vid en decentralisering skulle gå förlorad.

Synpunkter på behovet av enhetlighet kan anföras även då det gäller inlagtningsbesluten. Beslut om intagning i ungdomsvårdsskola innebär beslut av mycket allvarlig frihetsberövande innebörd för den enskilde. Beslutsförfarandet måste därför tillgodose långtgående krav på rättssäkerhet och konsekvens.

Socialstyrelsen finner, att övervägande skäl för närvarande talar mot en decentralisering av ungdomsvårdsskolevården. Styrelsen avstyrker därför utredning i denna fråga.

I frågan om *juridisk expertis i barnavårdsnämnd* anför styrelsen, att nämnderna uppenbarligen inte har hjälp av sådan expertis i den utsträckning som vore erforderlig. Vad som behövs är emellertid inte juristmedverkan över huvud taget utan medverkan av jurister med kunnskap på detta

speciella område. En betydelsefull sida av problemet är, att det torde vara svårt att uppbringa ett tillräckligt antal för uppgiften kompetenta jurister, som har både tid och intresse för att engagera sig i barnavårdsarbetet. Problemet måste i hela sin vidd beaktas i samband med den av riksdagen beslutade översynen av barnavårdslagen.

Socialstyrelsen förklarar sig dela motionärernas uppfattning om önskvärdheten av att man inför ett system med förordnande av offentligt biträde åt enskild i barnavårdsärenden och erinrar om att styrelsen redan i sitt yttrande den 25 januari 1961 över betänkandet Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden (SOU 1960: 19) framhöll den stora vikten av att offentligt biträde kunde förordnas för den enskilde, när detta befunnas erforderligt med hänsyn till sakens beskaffenhet eller eljest för tillvaragande av den enskildes rätt. Styrelsen anför att frågan synes böra behandlas i samband med den allmänna översynen av barnavårdslagen. Om denna kommer till stånd inom en nära framtid torde någon provisorisk lösning inte erfordras.

I frågan om *statsbidrag till familjevårdsverksamhet* upplyser styrelsen att enligt tillgängliga uppgifter 17 landsting har anslagit medel att användas för bidrag till kostnaderna för familjevård åt svårplacerade barn. Bidragen utgår till barnavårdsnämnderna. Vanligen bidrar landstinget med hälften av den del av utackorderingsavgifterna, som överstiger den av Stadsförbundet och Kommunförbundet rekommenderade normala fosterlönen, f. n. 255 kr. i månaden (55 % av basbeloppet för januari månad 1967).

Troligen har bidragen värde framför allt för de minsta kommunerna och deras betydelse torde avta med ökad kommunstorlek. Intresset för dem synes därför komma att avta i samband med en ytterligare sammanslagning av kommunerna. Det finns knappast anledning att befara, att kommunerna vare sig nu eller framdeles på grund av kostnaderna försummar att placera missanpassade barn och ungdomar i enskilda hem. Socialstyrelsen delar den uppfattning, som enstämmigt anförts av de tre kommunförbunden i yttrande till 1966 års riksdag med anledning av då väckta motioner angående familjevård, att den ekonomiska betydelsen av statsbidrag för förslaget ändamål torde vara tämligen ringa.

I spörsmålet om *placering av ungdomsvårdsskoleelev i vård utom skola i det egna hemmet* erinrar socialstyrelsen om vad styrelsen anför i yttrande till andra lagutskottet med anledning av en vid 1966 års riksdag väckt motion om viss översyn av barnavårdslagen. Då flertalet av ungdomsvårdsskolornas elever kommer från ur vård- och uppfostringssynpunkter helt olämpliga miljöer, då de enligt gällande differentieringsbestämmelser oftast placeras i skolor på stort avstånd från hemmen och då skolornas resurser endast i ytterst begränsad omfattning räcker till för ett tidskrävande familjestödande arbete bedömde styrelsen det som olämpligt att förordna ändring av gällande lagstiftning för att generellt ge möjligheter för placering av elever i vård utom skola i det egna hemmet. Dock underströks, att det

finns enstaka elever från acceptabel hemmiljö, som av särskilda skäl med bibehållande av skolans stöd borde placeras i det egna hemmet. Styrelsen förordade därför en ytterligare penetrering av frågeställningen i samband med den då föreslagna översynen av barnavårdslagstiftningen.

Styrelsen uttalar vidare, att den av motionärerna förordade försöksverksamheten inte synes kunna genomföras utan föregående lagändring.

Socialstyrelsen upplyser, att *utbildningsverksamhet* bedrivs av några ungdomsvårdsskolor, som upparbetat en mera omfattande familjevårdsverksamhet i skolans omedelbara närhet. Utbildningen har främst formen av studie- och kontakttträffar på skolorna. Genom assistenterna för vård utom skola bedrivs från flertalet skolor en mycket omfattande stödande — och på längre sikt utbildande verksamhet — genom fortlöpande kontakt med olika medarbetare i vården utom skola, familjevårdsföräldrar, övervakare etc. Genom de under de senaste åren kraftigt ökade anslagen för vården utom skola finns erforderliga medel för denna verksamhet tillgängliga.

Socialstyrelsen anför, att behovet av *behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna* är allmänt vitsordat. Styrelsen har i yttrande över betänkande i denna fråga (SOU 1964: 24) allvarligt understrukit behovet av forskning men också gjort vissa erinringar mot förslag att forskningsverksamheten skulle anknytas till kriminalvetenskapliga institutet. Styrelsen anför nu följande:

Bristen på faktiska informationer och kunskaper som underlag för ungdomsvårdsskolornas behandlingsarbete är ytterst påtaglig. Man arbetar med metoder, som man på grund av erfarenhet uppfattar som ändamålsenliga men som sannolikt för stora grupper av elever är klart otillräckliga och otillfredsställande. Det är omöjligt att utan faktiska kunskaper om klientelns struktur och behandlingsbehov och om effektiviteten av de olika behandlingsåtgärderna utforma en rationell vård, som har utsikt att ge tillfredsställande resultat. Faktiska informationer i här berörda avseenden kan tillföras ungdomsvårdsskoleorganisationen endast genom en systematiserad forskningsaktivitet.

Forskningsbehovet är således ytterligt trängande och frågan om inrättande av ett organ för behandlingsforskning kan inte längre uppskjutas. Socialstyrelsen är nu beredd att acceptera även annan anknytning av forskningsverksamheten än den tidigare främst förordade för att verksamheten snarast skall komma till stånd. Styrelsen tillstyrker således motionärernas förslag om inrättande av ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet.

Kriminalvetenskapliga institutet anför:

Institutet kan i alla delar instämma i de synpunkter, som har framförts i motionerna. Det föreligger utan tvekan ett mycket trängande behov av praktiskt inriktad forskning på det berörda området, men de forskningsmässiga resurserna saknas. Att realisera de förslag, som framlades av Kommittén för behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna (SOU 1964: 24) har sålunda högsta prioritet inom svensk kriminologi.

Det kan tilläggas, att tillgången på kvalificerade forskare är mycket god, och att intresset för detta forskningsområde är stort även bland de yngre beteendeforskarna. Vad som f. n. saknas är alltså endast en institutionell ram samt erforderliga ekonomiska resurser.

Utskottet

I motionerna nr I: 240 och II: 318 hemställs om utredning om familjevården av ungdomar som är intagna på ungdomsvårdsskolor och om ungdomsvårdsskolornas ställning med beaktande av en förstärkt lokal anknytning för dessa skolor och av huvudmannaskapet för olika former av familjevård. Motionärerna föreslår vidare en försöksverksamhet med utplacering av eleverna i deras egna hem och en provisorisk reform beträffande offentligt biträde i barnavårdsnämnd. Slutligen hemställer motionärerna om förslag till regler för ersättning till kommunerna för familjevård som föregår placering vid ungdomsvårdsskola samt om förslag om inrättande av ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet fr. o. m. den 1 juli 1968.

Socialstyrelsen har framhållit att argument kan anföras för både stora och små avstånd mellan vårdmiljö och hemmiljö. Styrelsen har vidare uttalat att differentieringsfrågorna är mycket svårbedömda och att de under senare tid av skilda skäl otvivelaktigt ändrat karaktär. En förutsättningslös prövning på vetenskaplig bas, kompletterad med försöksverksamhet, skulle enligt styrelsens mening vara av stort värde. Sammanfattningsvis finner styrelsen att övervägande skäl för närvarande talar mot en decentralisering av ungdomsvårdsskolevården.

Utskottet vill i likhet med socialstyrelsen framhålla att en centraliserad inskrivning och intagning till ungdomsvårdsskolor har ett värde ur rätts-säkerhetssynpunkt och gör det möjligt att effektivt utnyttja resurserna och få en bättre differentiering. Dessa omständigheter utgör skäl mot att överföra ungdomsvårdsskolorna till landstingen. Det torde även kunna starkt ifrågasättas om landstingen med hänsyn till sina nytillkomna stora uppgifter inom bl. a. mentalsjukvården f. n. kan åta sig ansvaret även för ungdomsvårdsskolorna. Omhändertagande på ungdomsvårdsskola är av övervägande kriminalpolitisk natur, vilket också talar mot ett ändrat huvudmannaskap. Utskottet vill av dessa skäl avstyrka förslaget om utredning rörande ungdomsvårdsskolornas ställning och finner då ej heller anledning att taga upp frågan om huvudmannaskapet för familjevården för ungdomsvårdsskolelever till särskild utredning.

Elev vid ungdomsvårdsskola skall placeras antingen inom eller utom skolan. Vid vård utom skola kan elev placeras i enskilt hem, dock inte i elevens eget hem. Den som anses kunna varaktigt återföras till föräldrarna eller annan fostrare måste därför skrivas ut från ungdomsvårdsskolan och får då

inte fortsatt stöd från skolan. I motion II: 701 till 1966 års riksdag hemställdes om sådan ändring av barnavårdslagen att möjlighet bereddades styrelse för ungdomsvårdsskola att placera elev för vård utom skola även i det egna hemmet. Frågan hänvisades till den översyn av barnavårdslagen som riksdagen samma år hemställt om. I de nu förevarande motionerna uttalas att det är angeläget att frågan kan få en snar lösning och förordas omedelbar försöksverksamhet.

Socialstyrelsen, som anser att sådan placering kan vara lämplig i enstaka fall i fråga om elever, som kommer från en acceptabel hemmiljö belägen på rimligt avstånd från skolan, framhåller att den av motionärerna förordade försöksverksamheten inte kan komma till stånd utan föregående lagändring.

Utskottet förutsätter att underlag för en bedömning av eventuella lämpliga lagstiftningsåtgärder i frågan om placering av elev vid vård utom skola i det egna hemmet föreligger även utan försöksverksamhet och finner därför ej skäl förorda att sådan verksamhet skall komma till stånd.

Beträffande möjligheten att anlita juridiskt biträde finner utskottet i likhet med motionärerna det angeläget att enskild part i barnavårdsärende icke av ekonomiska skäl skall se sig förhindrad att utnyttja denna rättighet. Utskottet vill emellertid erinra om att årets riksdag redan avslagit motioner om ersättning åt enskild för kostnad i förvaltningsförfarande (Lag¹ utl. nr 21) under hänvisning till att besvärssakkunnigas slutbetänkande med förslag till lag om förvaltningsförfarandet, vari bl. a. ges regler angående rätt för enskild part till ersättning av allmänna medel för särskilda kostnader, nu är föremål för bearbetning inom Kungl. Maj:ts kansli och att kostnadsfrågan ägnas särskild uppmärksamhet. Härutöver vill utskottet erinra om redan föreliggande möjligheter att erhålla atomprocessuell rättshjälp bl. a. via rättshjälpsanstalter.

Motionärerna har i detta sammanhang även framhållit att juristmedverkan inom barnavårdsnämnder i många fall tycks förekomma sparsamt. Utskottet vill härtill nämna, att riksdagens justitieombudsman föranstaltat om en undersökning om hur stadgandet i 10 § andra stycket barnavårdslagen tillämpas.

Den av motionärerna upptagna frågan om ersättning till kommunerna för familjevård som föregår ungdomsvårdsskoleplaceringar har behandlats av allmänna beredningsutskottet vid 1965 och 1966 års riksdagar (utskottets utlåtanden nr 56/1965 och 36/1966). Med hänsyn till det av 1965 års riksdag antagna systemet för kommunal skatteutjämning och med stöd av yttranden från landstingens och kommunernas sida ansåg sig utskottet icke böra tillstyrka då föreliggande motioner, vilka även avslogs av riksdagen.

Socialstyrelsen delar den av kommunförbunden 1966 uttalade uppfattningen att den ekonomiska betydelsen av statsbidrag för föreslaget ändamål torde vara tämligen ringa.

Mot denna bakgrund, och då specialdestinationer står i strid mot strävanden att ersätta ett större antal statsbidrag för särskilda verksamheter med

mer generellt utformade bidrag, finner sig utskottet ej heller nu böra tillstyrka statlig ersättning för ifrågavarande ändamål.

Motionärerna har anfört, att ett stort behov föreligger av utbildning för sådana fosterföräldrar som tar emot missanpassad ungdom. Utskottet vill i denna fråga hänvisa till vad socialstyrelsen uttalat om den utbildningsverksamhet som redan bedrivs av några ungdomsvårdsskolor och om att erforderliga medel för sådan verksamhet finns tillgängliga.

I den sista motionspunkten kräver motionärerna att förslag framlägges om ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet.

Behandlingsforskning förekommer redan i begränsad omfattning inom ungdomsvårdsskolornas område. 1964 framlades ett betänkande av en statlig kommitté om »Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna», vari framfördes förslag om ett särskilt forskningsorgan. Vid remissbehandlingen av betänkandet framfördes olika synpunkter på denna forskningsorganisation och administration och bl. a. på fördelarna av en nära anknytning av forskningsorgan till vårdområden. Utan att vilja ta ställning i denna fråga finner utskottet, att en väsentligt ökad aktivitet är ett angeläget önskemål. Utskottet vill understryka socialstyrelsens uttalande att forskningsbehovet är trängande och att frågan om inrättande av ett organ för behandlingsforskning inte längre bör uppskjutas. Då ärendet ligger under Kungl. Maj:ts prövning anser sig utskottet kunna förutsätta, att frågan utan något riksdagens initiativ bringas till en lösning.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att de likalydande motionerna I: 240 och II: 318 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 april 1967

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Möller, Sörlin, Hellebladh, Oscar Carlsson, Hedlund, fru Hultell, herr Nyman, fru Elvy Olsson, herr Helge Karlsson, fru Diesen, fru Hamrin-Thorell och herr Svanström;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar, Svensson i Kungälv, Dickson, Rimås, Wikner, Nordgren, Johansson i Växjö, Hugosson och Johansson i Skärstad.

Reservation

av herr *Nyman*, fru *Elvy Olsson*, fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Svanström*, *Hamrin* i Kalmar, *Rimås*, *Johansson* i Växjö och *Johansson* i Skärstad, vilka ansett att utskottets utlåtande fr. o. m. det avsnitt som börjar med orden

»Beträffande möjligheten att anlita juridiskt biträde» samt utskottets hemställan bort ha följande lydelse.

Från rättssäkerhetssynpunkt är det av synnerlig vikt att den i 20 § barnavårdslagen angivna rätten att anlita biträde icke blir illusorisk till följd av att parten eller dennes föräldrar saknar möjlighet att bekosta biträdet. En provisorisk begränsad reform av den art motionärerna föreslagit behöver enligt utskottets mening icke försvåra eller förhåla lösningen av den större frågan om ersättning för kostnader och rätt till offentligt biträde i förvaltningsprocessen i allmänhet. Utskottet tillstyrker således motionärernas yrkande i denna del.

Motionärerna har i detta sammanhang även framhållit att juristmedverkan inom barnavårdsnämnder i många fall tycks förekomma sparsamt. Utskottet vill härtill nämna, att riksdagens justitieombudsman föranstaltat om en undersökning om hur stadgandet i 10 § andra stycket barnavårdslagen tillämpas.

I den av motionärerna upptagna frågan om ersättning till kommunerna för familjevård som föregår ungdomsvårdsskoleplaceringar vill utskottet framhålla, att familjevården utgör ett mycket väsentligt led i strävandena att återföra missanpassad ungdom till ett normalt liv. Erfarenheterna visar att familjevården utgör ett effektivare medel än institutionsvården för att komma till rätta med tendenser till asocialitet och kriminalitet. Dessutom ställer sig familjevården betydligt förmånligare ur ekonomisk synpunkt. Enligt utskottets mening talar sålunda starka skäl för att man i större utsträckning än nu placerar här ifrågavarande ungdomar i enskilda hem. För att detta skall vara möjligt finner utskottet i likhet med motionärerna det vara nödvändigt att öka den ekonomiska ersättningen till dem som för detta ändamål upplåter sina hem. Ett sådant upplåtande är förenat med såväl betydande kostnader som ett stort ansvar. En höjning av ersättningarna torde därför göra det lättare att anskaffa hem av här ifrågavarande slag. Med hänsyn till den stora vikten av effektiva stimulerande åtgärder på detta område bör det icke möta betänkligheter att införa statligt bidrag till detta ändamål.

Motionärerna har anført, att ett stort behov föreligger av utbildning för sådana fosterföräldrar som tar emot missanpassad ungdom. Utskottet vill i denna fråga hänvisa till vad socialstyrelsen uttalat om den utbildningsverksamhet som redan bedrivs av några ungdomsvårdsskolor och om att erforderliga medel för sådan verksamhet finns tillgängliga.

I betänkandet »Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna» (SOU 1964: 24) har framförts förslag om ett särskilt forskningsorgan. Betänkandet har remissbehandlats. Motionärerna kräver att förslaget förverkligas genom att en avdelning för behandlingsforskning inrättas vid Stockholms universitet. Förslaget har tillstyrkts såväl av socialstyrelsen som av kriminalvetenskapliga institutet, vilket bl. a. uttalat, att realiserandet av de förslag som

framlagts i betänkandet har högsta prioritet inom svensk kriminologi. Institutet har även upplyst, att tillgången på kvalificerade forskare är mycket god och att intresset för detta forskningsområde är stort. Utskottet finner att denna angelägna fråga snarast måste få sin lösning och tillstyrker motionärernas förslag.

Utskottet får således hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 240 och II: 318 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

förslag — i avvaktan på slutliga förslag från utredningen om barnavårdslagen — om en provisorisk reform beträffande offentligt biträde i barnavårdsärende, innebärande att möjligheter skapas att förordna biträde som arvoderas med offentliga medel,

förslag om regler för ersättning till kommunerna för familjevård som föregår ungdomsvårdsskoleplaceringar, samt

förslag om inrättande av ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet fr. o. m. den 1 juli 1968.